

3 kérdés

Pavlovits Miklóshoz, a gyermek- darabokról

— Harmadik gyermekdarabját mutatta be nemrég a színház, s a giling-galang rejtélye azóta is „megy”. A szegedi tévéstudióban szerkesztőként dolgozik: mi készíteti arra, hogy gyermekdarabokat írjon?

— A dolog nemcsak a szegedi színházhoz kapcsolódik: régebben a kecskeméti teátrum is játszotta egyik gyermekdarabomat. Általában igen hosszú ideje már a színház környékén (is) élek: sokáig szinkritikákat írtam, voltam dramaturg Kecskeméten, ahol éppen tiz esztendeje *Aigiszthosz* című „felöltött” darabomat is játszották, *Szurdi Miklós* rendezésében, *Ruszt József* „bábáskodásával”. Hogy jó ideje már folyamatosan a gyerekeknek írok színpadi műveket, annak két oka van: az első Szegeden bemutatott darab, a *Babszem Jankó* idején *Ruszt József* is itt dolgozott, s a színházban az idő tájt (is) vákuum volt gyermekelőadás-ügyekben. Tehát nekik nekiszkódtam. Ráadásul — van két fiam... Azt hiszem, értem, és főleg nagyon szeretem a gyerekek nyelvét, olyannyira, hogy szép lassan szinte monomániámmá vált, hogy nekik írjak.

— Milyennek tartja a legfiatalabb korosztályok színházi „ellátottságát”?

— Nagy gond, amelyről néhányan már beszélnek, de igazából nem csinálnak semmit. Magyarországon igazán színvonalas gyermekelőadásokat csak a kaposvári színházban (*Berzsián, Pinocchio, Oz, Micimackó* stb.) és Szolnokon lehet(ett) látni. A többi? Jóformán „muszájból” létrejött előadások, csak hogy a dolog — úgy mond — „le legyen tudva”. Azt hiszem, ezt a műfajt nem veszik igazán komolyan. Pedig igazából

potenciális színházi közönség-utánpótlást jelentenek a gyermekelőadások ifjú befogadói, ráadásul a színelőadás egyszerűsége, direkt életközelsége egyedi és pótolhatatlan élményt nyújt, s ezt a gyerekek mindenkinél jobban érzik, sőt, tudják is. Komolyan kellene hát őket is venni. Én mindenestre megpróbálom. A gyerekeket könnyű „átverni”, de utána nagyon nehéz újra a bizalmukba férközni. Nagyon remélem, hogy a szegedi színház kicsit programjává is teszi a gyermekelőadásokat, akár a teljesen elhanyagolt tizenévesek, akár a viszonylag legjobban „ellátott” alsó tagozatosok igényei szerint. Akár kétféle előadást is lehetne mutatni. Rajtam nem múlna...

— Mi mindent adhatnak ezek a színházi produkciók a gyerekeknek?

— Teljesen mást, mint a televízió. Olyasféle kollektív élményt, amit a modern társadalom — egyre inkább írt, illetve jóformán csak a futballmeccsre szorít vissza. A jó gyermekelőadásokkal a színházak identitás-élményt is tudnának adni: így vagyunk együtt most itt mindnyájan... Divatos dolog gyermekprodukcióknál a közönséget „bevonni” az előadásba: nem okvetlenül valom, hogy a fenti célt ily módon valósuljon meg... Léteznie kell olyan gyermekelőadásoknak is, amelyek a klasszikus műveltséget színházi értelemben tudják terjeszteni. Például kialakítva a reflexeket, mi tetszik, mi nem... A tévé mindent megmutat, a színpad viszont a vizuális képességet, a fantáziát mozgatója meg. A színház világa maga a csoda. Csodákra pedig igenis szükség van, ha nevelni akarunk.

D. L.

Népművelők vándorgyűlése

A gazdasági folyamatok és a kultúra összefüggéseit választották témául a magyar népművelők harmadik országos vándorgyűlésének, amelyet pénteken délelőtt nyitottak meg Egerben.

Az MSZMP Heves megyei Bizottsága oktatási igazgatóságának tanácstermében — az ország minden részéből — összegyűlt több mint háromszáz népművelő *Kovács Sándorné*, a Heves megyei tanács elnökhelyettese köszöntötte és tájékoztatta a megye kulturális életéről. Ezután *Gyarmati Kálmán*, a Magyar Népművelők Egyesületének elnöke számolt be az 1983. évi egyesületi munkáról, hangsúlyozva, hogy az 1979. decemberében alakult egyesület évenként tartott vándorgyűlései fontos fórumai a népművelők eszmecseréjének.

Ezt követően *Györfi István*, a Pénzügyminisztérium főosztályvezető-helyettese tartott referátumot. Elmondta, hogy a jelenlegi gazdasági helyzetben nincs mód a kulturális támogatás megszokott ütemű növelésére, a továbblépés kulcskérdése, hogy az intézményekben javítsák a gazdálkodás hatékonyságát. A művelődési otthonok új gazdálkodási és érdekeltiségi rendszerét január elsejétől vezetik be. Az egyik cél, hogy a közművelődési intézmények szellemi erőik alaptevékenységein kívüli kamatoztatásával is növeljék bevételeiket. A többletbevitelből nemcsak fejlesztésre jut, hanem a bér-alap és a személyi megbízatási díjak összegének emelésére, jutalmazásra is.

Az előadást vita követte, majd a vándorgyűlés délután öt szekcióban folytatta munkáját.

A nyitónapon kitüntetések adtak át a népművelési munka szervezésében elért kimagasló eredményekért. (MTI)

Egy horthysta táborkok feljegyzései

Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata

Shvoy Kálmán táborkok a felszabadulás előtti Szeged közéletének ismert személyisége volt. Az 1920-as és 30-as években az akkori közvélemény szemében mint az ellenforradalmi Horthy-rendszer legfelsőbb katonai kasztjának tipikus képviselője élt. Az ellenforradalmi katonai csoport olyan tagjának tekintették, akinek felfelé ívelő katonai és politikai pályája a Horthy fővezérsége alatt szerveződő úgynevezett „nemzeti hadsereg”-hez, az ellenforradalmi rendszer által emlegetett „szegedi gondolat”-hoz kapcsolódik.

Ennek az embernek az 1918—1945 között írott naplóját és emlékiratát veheti kezébe az olvasó. A szegedi horthysta táborkok feljegyzései azért is izgalmas olvasmányt jelentenek, mert a helyi és az országos hatalmi csoport és tagjainak életét, magatartását belülről látja és ítéli meg. Naplóját szinte naponta vezette, megállapításai, ítéletei tehát korabeli véleményét, állásfoglalását tükrözik. Emlékiratát később vetette papírra. Ebben már érezhető a pályafutásából levont tanulságok hatása, de ebben is akkori önmagát adja, nem igyekszik cselekedeteit, politikai felfogását a későbbi idők szemüvegén keresztül „átértékelni”. A kötetben a napló és az egy-egy időszak vagy esemény tanulságait összefoglaló emlékirat-részletek egymás mellett, időrendi sorrendben olvashatók.

Milyennek látja Shvoy a rendszer vezetőit, táborkokait, politikusait? Horthyval 1919 nyarán Szegeden közvetlen kapcsolatba került. Szívvel-lélekkel támogatja az ellenforradalmi szervezkedést, de észreveszi a tanács hatalomra csúszását, szervezkedő politikuskok kicsinyességét, gyávaságát, tehetetlenségét. Kénytelen megállapítani a fehértisztek szegedi grasszálásáról: „Nagy mulatózások és kártyázások folytak, vagy a Kassban, vagy a Regattában, a Csónakázó Egyletben. Nagyon grasszáltak a huszárok, nyegle alakok, akik a francia tisztek után csinálták az ún. antantsziját, s a csizmában revolverrel jártak egész nap, de nem sokat csináltak. Magasházy László tüzer százados, egy korlátozott ember volt Horthy szírnagysegédje, de ő volt a főalak is. Gömbös is ezekkel vetette magát körül... Prónayék nem egy embert tettek el láb alól, úgyetlenül, hogy a Tisza vize felhozta a hullát. Nem volt a tiszt tekintély javára, mindenki tudta, de tenni, szólni nem lehetett ellene.”

Azt is megállapítja, hogy Horthyt gyilkosok segítették a kormányzó székbe. A kormányzóval tegező viszonyban volt, többször járt nála. S naplójában mindig arról számol be, hogy szívélyes, barátságos fogadtatásban volt része. Mégis, feljegyzéseiben a következőképpen jellemzi a kormányzót és környezetét: „Horthy egy katonáember, egy igen gavallér, derék úr volt, de nem volt meg az ítéloképessége, az önálló akarata, an-

nak volt igaza, aki utóljára volt nála, ezért uralta a környezete, az pedig kalandorokból, stréberekéből, tökfilkókból s osztrák szoldatesszka gazemberekből állt.”

Gömbössel mindvégig rokonszenvezett, szimpatikus volt számára határozottsága, dinamizmusa, de keserű tapasztalatai alapján a következő portrét kénytelen rajzolni róla: „Gömbös uborkafán felkapaszkodott kalandor volt, akinek egyszerű ez, egyszer az kellett, s ehhez irányult a velem való barátsága, vagy ellenem való hangoltsága is... minden eszközzel a hatalomra törekszik, s e téren az eszközökben nem válogatós.”

Lesújtó a véleménye táborkok társainak többségéről, akiknek jelentős része nem is magyar származású, és akik a németek szekerét tolják, mások pedig titkos hívei a szélsőjobboldali mozgalmaknak, a nyilasoknak.

Az utóbbi időben néhány volt horthysta katonatiszt megjelent visszaemlékezésében több más horthysta táborkok, katonai vezető mellett például Szombathelyi Ferencnek, a háborús évek vezérkari főnökének alakját pozitívan igyekeztek ábrázolni, hangsúlyozván emberiségét, széles látókörűségét, katonai felkészültségét. Shvoy így ír 1941-ben róla: „Werth Henrik vezérezredes, a vezérkari főnöke állásától fel lett mentve. Werth ellen a politikuskok indították akciót, annak az áldozata. Utóda Szombathelyi Ferenc (azelőtt Knausz) altábornagy, akit csúnya jellemű, stréber, rosszindulatú, nem magyarul ismertem meg a háborúban, ahol a 39. hadosztálynál alattam szolgált. Szombathelyi nem odaváló, macacs, beképzelt, kiskapacitású ember, aki amellel erőszakos.”

A naplóban jellemző részleteket olvashatunk a hatalom helyi, szegedi urainak korrupciójáról, egymás elleni áskálódásáról is. Shvoyt 1934-ben nyugdíjazták, mert beszédét mondott az I. világháborúban elesett zsidó katonák szegedi hősi emlékművének avatásán. A politikai életben, a katonatisztsárai között levő ellenségei hajszát indítanak ellene, s eléri, hogy 53 éves korában altábornagyként nyugállományba helyezték.

Úgy érzi, hogy az ellenforradalmi rendszer szempontjából sem követett el hibát: az I. világháborús hősök iránti tisztelet és kegyelet, a katonai lovagiasság eszméi vezérelték beszéde elmondásakor. Emlékiratában meg is állapítja: „... tudhattam, ki fogják ezt a beszédemet ellenem használni, de nem törődtem vele, az igazat mondtam, íójójjon, aminek jönnie kell.”

Igazának a tudatában fordul segítségért táborkok társaihoz, a rendszer vezetői személyiségeihez, akik azonban mást mondtak neki és mást a háta mögött. Keserű tapasztalatai megdöbbentik: „Ilven arcátlanul tudtak a vezető urak — akik folyton a tiszt állásról beszélnek és akik becsületüggekben döntenek — hazudni. Bőr — az van az arcukon. Szembetűnően nélkül beszélnek így, és az embert a háta mögött legyilkolják.”

Nyugalmozott táborkokként bekapcsolódik a politikai életbe. A rendszer uralgó pártjának szegedi vezetője lesz és 1935-ben országgyűlési képviselővé választják. Megismeri a kormányzó vezető politikusait, az akkori politikai élet kulisszatitkait. A politikai életben is komolyan vette a katonáéletben hirdetett lovagiasságot, az úgynevezett úri

becsületet, s ezen keresztül ítélte meg a politikuskok magatartását.

1937-ben így foglalja össze észrevételeit: „Sajnos mind jobban érzem és látom, hogy a kormányzóval olyan szellem és felfogás alakult ki, hogy a kormányzó tagjainak nem lehet önálló véleménye, és ha van, azt nem nyilváníthatja, hanem mindenre csak azt mondhatja: ja és amen. Jellemtelen fejbólgató Jánosokat nevelnek, akik ilyen, az érvényesül, aki nem, azt mellőzik, nyomják.”

Shvoy világosan látta, a jobboldali törtétek térdhódítását a kormányzóval ezért kilépett onnan. Ezután újabb, a korábbinál erőteljesebb politikai hajszát indítanak ellene, s bíróság elé állítják „névtelen levelek írása”, és „hamis vád” miatt. Az alsóbb fokú bírósági tárgyaláson elítélik, ami végülentül elkeseríti. Az öngyilkosság gondolatával is foglalkozik. Végül Bethlen István közbelépésére a királyné Kúria áll mellé, a felmentés ítéletét azonban csak a felszabadulás után, 1947-ben hozták meg.

Shvoy titkos naplójában sem ismerte el, hogy a névtelen leveleket ő írta volna. Az ellene indított korábbi és ekkori hajszá elkeserítette, ez némileg rányomja helyét az 1930-as években írott naplójára, emlékiratára. Tagadhatatlan, hogy feljegyzéseiben némi elfogultság érződik az egyes szereplőkkel szemben, azonban igen fontos körülmény, hogy a rendszer visszasságait, a politikai kulisszák mögötti machinációt az 1920-as években is éles bírálati íllleti, noha akkor még semmi sem akadályozta karrierjében. Az olvasó kénytelen észrevenni azt is, hogy megállapításai tényyszerűek, az egyes szereplők jellemzését mindig személyes tapasztalataira alapozza.

Mi az az erkölcsi alap, amelyről kiindulva Shvoy megítéli és bírálja az ellenforradalmi rendszert? Ez annál is inkább tisztázandó, mert — noha a harmincas évek végén belép az ellenzéki Kiszgazdapártba — mindvégig a Horthy-rendszer híve marad. Bizonyos erkölcsi tartást ad neki az, hogy egyszerű család tagjaként (apja államvasúti tiszt volt), saját szorgalma és megszerzett tudása eredményeképpen futott be fényes karriert.

Eppen ezért ő komolyan vette az ellenforradalmi rendszer által hirdetett eszményeket, a lovagiasságot, az úri becsületet. Úgy érzi, hogy ő ezek betartásával jutott előre, és ezek érvényesülését kérte számon a Horthy-rendszeren és vezető politikusain.

Éles, megsemmisítő bírálat az ellenforradalmi rendszer keretein belül maradt. A mai olvasó számára szemléletően bizonyítja, hogy a letűnt úri világ képviselői mennyire sárba tiporták évezredek eszményeit, és saját mércéjükkel mérve is, mennyi megdöbbentő visszasság jellemezte uralmukat.

A kötet anyagát sajtó alá rendezte, a bevezető szöveget írta és jegyzetekkel ellátta *Pernecki Mihály*. (Kosuth Könyvkiadó)

A napló terjedelmes részleteit lapunkban folytatás-közlésben már megismerhetette az olvasó. Most a teljes napló kerülhet az érdeklődők kezébe.

Tamasi Mihály

Brahms

Zenei naptár

Már most némiképp devalválva évfordulónaptárunkban se lapozunk gyorsan tovább a címszónál: *Brahms*. Százötven esztendeje született (három év hiány majdnem elérte a huszadik századot), s amikor a filharmónia főberletti sorozatának egyik hangversenyét szentelte az emlékének, legalábbis két megjegyzés föltétlenül idekiváncsok. 1. Nem csupán holmi zenei protokoll, szertartásos kegyelet indokolja a megismerés sokadik posztumusz szerzői estjét, hiszen művei vissza-visszatérően szerepelnek előkelő helyen, a világ hangversenyéletének még a legszűkebb repertoárján is. 2. Brahms magyar kapcsolatai szintén közismertek, szimfonikus táncából nem egy „körúti fűtlyzene”, a csütörtök esti szegedi koncerten fölhangzott *Hegedűversenyt* pedig köztudomásúan világhírű-világiáró hazánkfiának. *Joachim József*nek ajánlotta, aki maga is közreműködött a hegedűszólam kötetének végső megformálásában.

Joachim „stimmie” most szépreményű fiatal művésznünk, *Szeccsúdi Ferenc* játszotta a Zenés színházban. Tessék a jelzőt komolyan venni: e kivételes virtuozitású manuális készségekkel megáldott hegedűs, aki eddig inkább bravurszámokkal lopta be magát a kon-

certközönség szívébe, a muzsika titkosabb és mélyebb értelmű rétegei iránt sem érzéketlen; szépen bontakozó karrierje ilyen irányú érési folyamatot mutat. Van ebben a fiatalemberben annyi egészséges ösztön, megszállottság, ami a lefényesebb csúcsok meghódításához is esélyvel bíztat. A Brahms-versenymű föltöltésével, zenei gondolatának lekerekített plasztikus ábrázolásával *Fitka* szép percek szerzett hálás hallgatóságának. A szegedi szimfonikusok *Molnár László* fegyelmezett — bár olvkor kissé túlfelfelvezett, visszafogott — dirigálásával megbízható foglalatot teremtetek a szolistának.

Molnár, szimfonikusaink, a DELEP Zenebarátok Kórusa, *Bajtaj Horváth Ágota* és *Gyimesi Kálmán* ének-művészek az est második részében nem kevesebbre vállalkoztak, mint szerzőnk *Egy német requiemjének* megszólaltatására. E monumentális, terjedelmével sem lebecsülendő állóképességet igénylő, komplex, oratórikus, mű tulajdonképpen áltrequiem: liturgikus szövege ága más, mint a gvászmiskénél szokásos: önkényes, alkalmi válogatás a lutheri német biblia szemelvényeiből. Így aztán a zene is messzebbre mutat a hagyományos gvászmiské programjánál: ha századunk-beli utódokhoz akarnám ha-

sonítani. *Orff*, idevonatkozó, erőteljes kórusigényű szimfonikus darabjait említ-hetném szellemi társnak. *Molnár László* jeles ambícióval fogta össze, látható gonddal készítette elő nagy-számú egvűtést. *Karmester* fejlődése látványos. Oda-hagyta széles, patetikus, némileg üresnek tetsző mozdulatait, sőt, mintha kissé az ellenkező véglet felé sodródna, gesztusai időnként túlságosan lefogottak, önfelgyelmezőek, puritánul precízek — s ilyenkor nem kap elég impulzust a zenekar. Mindazonáltal elmélyült munkát végzett, szimpatikus, jó hangulatú koncertet dirigált. Méltán részelt e sikerből a kiegyenlített szó-ló kórus, *Bajtaj Horváth Ágota*, akinek elsősorban a középhangjai szóltak telten, és persze *Gyimesi Kálmán*, aki intakt baritonjának színeit is a mű kódos-ossziáni karakteréhez tudta igazítani.

N. I.

Verselő szakmunkástanulók

A 624-es adott otthont tegnap, pénteken délután a Juhász Gyula vers-és prózamondóverseny sorrendben utolsó elődöntőjének, ahol a szakmunkásképzős fiatalok vetélkedtek, szám szerint 18-an. A december 13-i dön-

tőbe a következő öt versenyző került: *Kiss Éva* és *Makara Gabriella* (Kosuth Zsuzsa szakiskola), *Kasza Anikó*, *Kurai Attila* és *Hebők Olga* (624-es szakmunkásképző).